

УДК 81-1115:811.161.2 Грицик

Олександр Астаф'єв,
Ростислав Радишевський
Інститут філології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ЗНАЙТИ СЕБЕ В ІНШОМУ (Людмилі Грицик – 70)

У статті висвітлено науковий доробок та методологічні основи досліджень видатного вченого – компаративіста Людмили Грицик, якій виповнилося 70 років. Проаналізовано її компаративістичний доробок, зацікавлення полоністикою.

Ключові слова: компаративістика, типологія, полоністика, українсько-польські літературні зв'язки.

Oleksandr Astafiew, Rostyslaw Radyszewski. Znajć sebe w innym (Ludmily Grycyk - 70).

W artykule przedstawiono dorobek naukowy oraz metodologię badań wybitnego uczonego – komparatysty Ludmily Grycyk, która miją 70 lat. Analizuje się jej dorobek komparatywny, zainteresowanie polonistyką.

Słowa kluczowe: komparatystyka, typologia, polonistyka, polsko-ukraińskie związki literackie.

Oleksandr Astafiev, RostyslawRadyshevsky. Find themselves in another (Lyudmily Grycyk – 70 years old).

The article analyzes the scientific contributions and research methodological bases of outstanding scientist – comparative studies researcher Lyudmily Grycyk, turned 70 years. His heritage in studies of comparative, delight for Polis Studies.

Key words: studies of comparative, Polis Studies, Polish-Ukrainian literary connections.

Писав Сенека: «Де людина, яка особливої ваги надає часові, вміє цінувати кожен день і розуміє, що з кожною миттю ми минаємо? Поки ми відкладаємо справи на завтра, життя збігає. Нічого не належить нам, окрім часу – він наш. І це єдине і минуще благо ми інколи готові віддати першому зустрічному» [6, 22]. Сенека нагадує, що закони природи невблаганні і рано чи пізно настає пора підбивати підсумки свого життя. І чим більше ми замислюємося над часом, тим стрімкішою видається його течія.

Хоча, коли йдеться про ювіляра Людмилу Грицик, то її біографічний час настільки насичений явищами, подіями, науково-художніми відкриттями, прекрасними взаєминами з людьми, що його аж ніяк не охопити кількісним виміром, розбивши на тижні, роки, десятиліття.

Народилася вона 19 березня 1946 року, в м. Андрушівка, на Житомирщині. Ще від материнської пісні, від перших кроків свідомого життєвого вибору й аж до нинішніх днів, коли посідає відповідальну посаду завідувача кафедри теорії літератури, компаративістики і літературної творчості Київського національного університету імені Тараса Шевченка, її шлях осінений любов'ю до науки і літератури. Бо саме в любові сконцентровано всі її духовні і фізичні сили, ідеали і прагнення, вона

окрилює і підносить над буденністю життя, хоча, зрозуміло, у ній є не лише самі злети й світло. Та любов до літератури і науки є для ювіляра тим екзистенціальним планом, за якого вона випадає із звичного емпіричного існування, переходить у якусь нову просторово-часову форму, з новим досвідом почування і переживання, новими критеріями й орієнтирами. Екзистенціальність любові помітна насамперед у тому, що вона непідвладна всім міркуванням розсудливості і здоровому глузду, її не можна підвести під формули і стереотипи, норми і правила. Людина в стані любові – це вже якась нова якість, якої нема ні в її оточенні, ні в стосунках з іншими, ні в ній самій. Любов – це вид неволі, якої вона сама бажає і до якої вона охоче йде. Бо ця любов – єдиний вид несвободи, який приносить їй щастя.

І ця любов не часова, а позачасова, незмінна, вічна, на неї не в силі вплинути фізичні закони. Її Людмила Грицик по краплині плекала в собі, формувала ще зі студентської лави, починаючи із справ непомітних, а може й, на перший погляд, мізерних, але творених за покликом серця, заради свого душевного миру й гармонії в світі. У 1970 році закінчила філологічний факультет Київського та одночасно факультет картвелології (грузинської філології) Тбіліського університету. Щиро повірила в те, що той, хто перебуває в любові, має перебувати в знанні. Далі, в 1970-73 роках, навчалася в аспірантурі Київського університету. Любов принесла відчуття наукової радості, бо ж її причина – усвідомлення й плекання в собі науково-творчого начала. Із 1973 року Людмила Грицик – викладач, старший викладач, у 1974-90 – доцент, у 1991-93 – завідувач кафедри сходознавства філологічного факультету Київського університету. Таке враження, що свій життєвий шлях вона дещо підкоригувала: щоб своєю любов'ю пройняти кожне студентське серце, бо справді, скільки в людині знань і добра, стільки в ній і життя. З 1992 року вона – доктор філологічних наук, із 1995 – професор [3, 112].

Від 2004 року – завідувач кафедри теорії літератури та компаративістики. Стаж педагогічної роботи в університеті – 43 роки. Забезпечує викладання нормативних і практичних курсів «Літератури Давнього Сходу», «Історія зарубіжної літератури (Схід)», «Основи компаративістики», «Порівняльне літературознавство», «Новітня компаративістика: школи і постаті».

Почесний доктор Тбіліського університету (2014 р.), член редколегії «Вісника», «Київських полоністичних студій», наукового річника «Теорія літератури: концепції, інтерпретації», журналу іноземної літератури «Всесвіт» та ін.

Хто з учених не знає того блаженного почуття, пережитого при кожному науковому відкритті: ти всього себе віддаєш науці, щоб із плодів твоєї праці раділи й кристали інші. Це називають долею, у ній – все життя людини. Ось лише деякі з наукових праць проф. Л.Грицик, вони не лише принесли їй заслужену славу, а й стали головною засадою її життя: «Світ високої радості. Поезія Г. Абашідзе» (1975), «Проза Нодара Думбадзе» (1983), «Орієнталістика А.Кримського в українському літературному процесі початку ХХ ст.» (1994), «Матеріали до вивчення літератур Зарубіжного Сходу» (хрестоматія у 4 книгах, 2001-2006), «Зарубіжна література. Тексти, літературно-критичні статті» (2006), монографія «Українська компаративістика: концептуальні проєкції» (2010), хрестоматія «Захід-Схід: основні тенденції розвитку сучасного порівняльного літературознавства» (2012), низка навчально-методичних праць, со-

тні статей з проблем сходознавства, компаративістики, міжнародних літературних зв'язків, художнього перекладу.

Варто виокремити її полоністичні дослідження: «Польська рецепція «Витязя в тигровій шкурі» Руставелі» («Слово і час», 2014, №4), «Силове поле полоністики: статті і проблеми» («Слово і час», 2000, №4), «Порівняльні студії Володимира Гнатюка як поле наукових рефлексій історико-літературного процесу» («Вісник Київського університету. Серія: філологічні науки», 2009), «Dyskurs postkolonialny komparatystyki: profil ukraiński» («Ukraińska humanistyka i słowiańskie paralele», 2014), «Українське порівняльне літературознавство 20-х років: між реліктами позитивістських уявлень і типологією» («Studia ukrainica Poznania», 2014, Vol. II), «Давньогрузинський переклад повісті про Варлаама і Йоасафа в оцінці Яна Янова» («Науковий збірник Тбіліського університету», 2016, грузинською мовою), «W poszukiwaniu wartości w kontekście polsko-ukraińskich zmagán duchowych: działalność naukowa prof. Mykoly Zymomy» («Współczesne paradygmaty w literaturoznawstwie, językoznawstwie, translatoryce, pedagogice i kulturoznawstwie w kontekście interdyscyplinarnym», Częstochowa, 2011, с. 435-438), «Порівняльне літературознавство 20-х рр.: пізнавальні чинники» («Recepcja treści: studia literackie i translatoryczne», Częstochowa, 2014), «Ростислав Радишевський – дослідник українсько-польських взаємин від давнини до сучасності» («Київські полоністичні студії», 2010, Т.XVII, у співав.), «Порівняльні контексти літератури» («Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка», 2005, т.42), публікація фрагментів монографій польських дослідників В.Сватоня (с. 262-272), Е.Касперського, М.Домбровського, О.Крисовського і коментар до них у збірнику «Захід-Схід: основні тенденції розвитку сучасного порівняльного літературознавства» (Донецьк, 2012) та ін.

Її наукове письмо яскраве, рельєфне, позбавлене стереотипів. Унаслідок темпераменту автора воно пристрасне, притягає до себе увагу навіть тоді, коли ти в чомусь не згоден з дослідником. У ньому дуже відчутні аналітизм, життєва мудрість і досвід, поєднані з гарячою вірою в істину.

Орієнталізм у Польщі тісно пов'язаний з романтиками, насамперед А.Міцкевичем і Ю.Словацьким, про це пише, зокрема, А.Зайончковська у монографії «Orient jako źródło inspiracji literatury romantycznej doby mickiewiczowskiej» (1955). Згодом традиції романтиків розвинули А.Ланге, Т.Міцінський, Б.Лесьман.

Інтерес української культури до обширів Орієнту – це, зрештою, інтерес до самих себе, до своїх традицій. На тлі таких пошуків особливо актуальною є хрестоматія у 4-х книгах «Матеріали до вивчення літератур зарубіжного Сходу» (2001-2006). Видання, призначене для студентів та школярів, дає змогу молодій аудиторії ознайомитися не лише з текстами давніх літератур Сходу, але й із фрагментами праць провідних орієнталістів, у тому числі й харківської, львівської, київської шкіл. Привертає увагу й вдале поєднання наукових та художніх текстів – перші не переобтяжують сприймання других, натомість цікаві уривки давніх творів захоплюють майбутніх дослідників до студіювання наукової думки з приводу.

Перший розділ книги присвячений акадській літературі. Крім більш-менш відомого «Епосу про Гільгамеша», містить також вавилонські молитви та заклинання у перекладі І. Франка. Особливо цікава частина розділу – стаття І. Дьяконо-

ва, присвячена давньоєврейській літературі. Вона служить своєрідним введенням у культурний контекст наведених далі творів – уривків із «Книги Буття», «Книги Псалмів», та ін. Знайомство з історією іудеїв та ізраїльтян, хитросплетіннями їх взаємозумовлених традицій поглиблює сприйняття створених ними пам'яток і просто розширює щоденний кругозір.

Розділ другий відкриває «Короткий нарис історії староіндійського (санскритського) письменства» І. Франка. Після уривків «Вед» укладач чергує наукові студії провідних орієталістів XIX – XX століть із окремими давньоіндійськими текстами. До вагомих плюсів посібника варто також зарахувати наведені у розділі фрагменти маловідомої, на жаль, праці І. Нечуя-Левицького «Світогляд українського народу: ескіз української міфології».

Загалом же у посібнику вміщено не тільки праці та уривки монографій визнаних авторитетів, таких як А. Кримський, О. Білецький, І. Франко, але й належну увагу приділено сучасним ученим – на сторінках «Матеріалів...» наведено праці С. Наливайка, І. Чирка, написані саме для цього видання.

Гідно представлений розділ «Буддійська література», в якому, крім звичних для студентсько-учнівського загалу «Джатаки» та «Панчатантри», з коментарями І. Франка й О. Білецького, подано вибрані афоризми «Тіруккуралу», уривки чотиривіршів Бгартріхарі. Запропонована для ознайомлення також світська література зазначеного періоду – «Шякунталя» та «Океан сказань».

Справжньою окрасою книги виглядає частина, присвячена літературі Ірану та Середньої Азії – насамперед завдяки майстерно підібраним зразкам поезії. Перлини творчості Сааді, Джалаледдіна Румійського, Рудакі містять відповідь на одвічні питання, що бентежать молодь, і тим самим заохочують її інтерес до вивчення літератури давнього Сходу. Для науковців особливу увагу неодмінно приверне «Коментар до «Каліли та Дімни» А. Кримського, взятий із його приміток до перекладу книги В. Клоустона «Народні казки та вигадки і їх вандрівки та переміни», яку Кримський переклав із англійської. Переклад вийшов у Львові 1886 року, примітки ж досі не розглядалися як самостійне дослідження, хоча, безумовно, варті окремого прочитання.

Арабська література представлена текстами Корану, казок «1000 й 1 ночі» та поезіями Абу-ль-Ала Мааррійського. Масив давньої літератури Закавказзя, крім хрестоматійних у загальноживаному сенсі цього слова, поем «Лейла і Меджнун» Нізамі Гянджеві та «Витязя у тигровій шкурі» Шота Руставелі, у посібнику представлений також перекладом фрагментів роману Мосе Хонелі «Аміран Дареджаніані», здійсненим для цього видання О. Мушкудіані. Також упорядник наводить переклади віршів Григора Нарекаці з «Книги скорботних пісень», які були виконані І. Драчем та вийшли у книзі його поезій «Храм сонця» 1988 року у Києві. Досі цей факт залишався маловідомим для студентів та перебував здебільшого поза увагою науковців.

Література давнього Китаю представлена «Шидзіном», творчістю найбільш яскравих представників – поетів Ван Вея та Лі Бо. Вступна стаття І. Чирка, написана для даного посібника, знайомить читача з атмосферою світу давнього Китаю, його культурою та світоглядними уявленнями.

І, зрештою, заключний розділ книги присвячений давній літературі Японії базується на публікаціях у журналі «Всесвіт» та виданнях перекладів українською І. Костецького, що були надруковані у Мюнхені та Філадельфії всередині минулого століття. Завдяки «Матеріалам...» читач може не тільки познайомитися з літературою японського Середньовіччя, але й дізнатися, завдяки українським транслітам, як звучали поезії в оригіналі, відчутти автентичну ритмомелодику, зіставити її з перекладом.

Проблематику цієї книги поглиблює упорядковане Людмилою Грицик видання «Зарубіжна література. Тексти, літературно-критичні статті» (2006), де представлено переклади із літератури Давнього Єгипту та Дворіччя, Давньоіндійської, Середньої Азії та Ірану, арабської, Закавказзя, візантійської літератури, Давнього Китаю та Давньої Японії. Цікаво, що окрім маститих перекладачів, таких, як А.Кримський, І.Франко, В.Шаян, І.Качуровський, Я.Полотнюк, Г.Турков, О.Мушкудіані, сюди залучені переклади викладачів університету В.Рибалкіна, І.Бондаренка, О.Пономаріва, О.Астаф'єва, А.Ткаченка, аспірантів Ю.Джугастрянської, Я.Шекери, В.Левицького. Загалом адресована тим, хто вивчає східну літературу у вузі чи школі, вона цікава і корисна також і для науковців, і тих, хто цікавиться культурою Сходу.

Важливим внеском у розвиток літературознавства є монографія Людмили Грицик «Українська компаративістика: концептуальні проєкції» (Донецьк, 2010). Годі охопити в стислих міркуваннях все багатство її змісту і проблематики. Одна із прикметних ознак її книги – пильне і всебічне дослідження фундаментальних понять компаративістики та її складових, зокрема таких, як генетичні і контактні зв'язки, рецептивна естетика, зокрема критична рецепція і перекладознавство, аспекти типологічного дослідження, основи інтертекстуальних студій, зв'язки з іншими видами мистецтва, імагологія (образи народів у літературній рецепції інших етносів та регіонів), міждисциплінарні підходи до літератури, постколоніальні студії та інше [5, 253-256]. Конкретний розгляд предмета виявляє складне взаємопереплетення різних чинників: з одного боку, розширюється вивчення у компаративному вимірі літературних явищ (твору, літературної спадщини письменника, жанру, стилю, напряму), а з другого – спостерігаємо часте звертання до концептів інтертекстуальності, міждисциплінарних перехресть, проблем імагології, зокрема конфліктності й діалогічності культур. В усьому цьому виявляється жива й всеосяжна єдність літературної компаративістики, науки, яка прагне пізнати закономірності світового літературного процесу, де всі літератури зріднені широкими мистецькими, культурними, ідеологічними, релігійними та етнічними контекстами минувшини і сучасності.

Пошуки відповіді на питання, яке місце займає літературна компаративістика серед інших літературознавчих дисциплін вже далеко відійшли від традиційного погляду, згідно з яким вона розглядається як розділ літературознавства. Ф.Вольман та Й.Грабак, Б.Бакула трактують її як частину історії літератури, Р.Веллек та О.Воррен вважають методологією, а В.Жирмунський зараховує її до методики. це, мовляв, методичний засіб історичного дослідження, який може бути застосований з різною метою в рамках різних методів. Л.Грицик посилається на слова Д.Наливайка, який називає компаративістику «третьою з основних літературознавчих дисциплін, поряд з історією і теорією літератури». А от автори

праці «Qu'est-ce que la littérature comparée?» («Що таке порівняльне літературознавство?») П.Брунель, К.Пішуа та А.-М.Руссо ладні трактувати компаративістику як самостійну галузь науки про літературу, бо переконані, що розчинення серед інших літературознавчих підходів прирече її на вимирання.

У розділі «Сучасне порівняльне літературознавство» Л.Грицик з'ясовує зміст і обсяг поняття «літературна компаративістика», її зближення з іншими дисциплінами, мету, прикмети предметності й об'єктивності, здатність виходити за межі конкретної практики (напр., впливології) і відкривати нові предметні світи.

Автори підручника «Порівняльне літературознавство» В.Будний та М.Ільницький чітко окреслили предметне поле цієї науки. Порівняльне літературознавство вивчає й досліджує фундаментальні поняття літератури, мистецтва та культурних текстів, витлумачує різноманітні взаємини між ними, подібності та відмінності. Проте упродовж останнього півстоліття, відзначає Л.Грицик, його стратегії зміщуються в напрямі культурології й постколоніальних студій, ширшає дослідницьке поле, охоплюючи такі зіставні аспекти, як «література й інші мистецтва», «література й міжкультурна художня комунікація», «література в контексті медіа-технологій», «література і фольклор», «чоловіче і жіноче письмо» тощо.

Сьогодні, окрім назви *порівняльне літературознавство*, вживається термін *літературна компаративістика*, що походить від лат. *comparativus* – порівняльний. Навколо нього точилися суперечки, а спроби замінити його на точніший не увінчалися успіхом, і в літературознавстві остаточно утвердилася калька з французького варіанту *littérature comparée*: в італійській мові *letteratura comparata*, іспанській – *literatura comparada*, англійській – *comparative literature*, польській – *komparatystyka literacka*, японській – *hikaku bungaku*. Німці вживають розгорнуте формулювання – *vergleichende Literaturwissenschaft* (порівняльне літературознавство), або *vergleichende Literaturgeschichte* (порівняльна історія літератури). Російський відповідник – *сравнительное литературоведение*. Найточнішим вважають німецьке формулювання.

Перший етап розвитку літературної компаративістики, де домінувала генетико-контактологія, припав на останню третину XIX й першу половину XX ст. Йшлося здебільшого про текстові збіги і документально фіксовані контакти. Л.Грицик аналізує слов'янські переробки Едіпової історії в літературознавчій концепції М.Драгоманова, ведійські студії Д.Овсянико-Куликовського, зокрема його розмисли над «Рігведою» та «Авестою», студії з орієнталістики А.Кримського, порівняльні студії І.Франка. Авторка монографії наголошує: «Інтерес до зовнішніх і внутрішніх зв'язків, різних форм рецепції урізноманітнювали поле Франкових студій. До нього все активніше входили не лише традиційні – західноєвропейські, російська літератури, але й письменство східних народів (давньоєгипетські, шумерські, вавилонські зразки, давньоіндійські пам'ятки ведійського, а особливо буддійського канонів)... Це вимагало гнучкості методик при вивченні. Осмислюючи міжлітературні впливи, І.Франко простежує їх на різних рівнях: міжлітературних напрямків, шкіл, родів та жанрів (роману, новели, казки, байки, загадки тощо), стилю» [4, 103].

Дослідниця звертає увагу на майже непомічені в історії міжлітературних взаємин праці викладачів Київського університету О.Грена та І.Линниченка, вводить у на-

уковий обіг їх статті, друковані в газеті «Россия и Азия», всебічно аналізує розвідки І.Гаспринського. Словна розкрито тюркофільські інтереси П.Куліша (поема «Магомет і Хадиза»), «єгоцентричні» переклади П.Грабовського, Б.Грінченка, О.Лотоцького та ін.

Ніколи ще українська компаративістика не поставала в такій широті й цілісності, як у першій половині ХХ ст., де внутрішніми «трансформаторами» її ідей виступили М.Калинович (його індологічні студії «Природа і побут в давньоіндійській драмі», «Бхавабхути Шрикантха», «Концентри індійського світогляду»), М.Возняк, який вивчав українську літературу в широкому контексті візантійської і західноєвропейської словесності, О.Багрій, Л.Білецький, В.Гнатюк, В.Дубровський, В.Дорошевич, В.Лащенко, С.Гординський, О.Лотоцький, Є.Маланюк та ін.

Л.Грицик доходить висновку, що в середині ХХ ст. генетико-контактологію витіснила порівняльна типологія, замість *понять контакти, впливи, рецепція* з'явилися нові: *література в контексті, літературна комунікація, інтертекстуальність* тощо. Саме вони складають термінологічну основу досліджень Д.Наливайка, М.Ільницького, І.Лімборського, Р.Радишевського. Дослідниця підкреслює живодайність грузинської моделі порівняльних студій (Л.Хіхадзе, О.Баканідзе, Р.Чілачава, О.Мушкудіані, Н.Цховребов, М.Абуладзе, Г.Асатіані, Д.Лашкарадзе). Вона пише: «Окрім російсько-грузинських, що домінували раніше, в новий період активізується вивчення контактено-генетичних зв'язків із регіонально близькими літературами: вірменською (П.Мурадян), азербайджанською (Л.Ерадзе); літературами колишнього союзу – білоруською (К.Квачантирадзе, С.Кекелідзе, Н.Гапріндашвілі), українською (О.Баканідзе, М.Картвелішвілі, Н.Гавашелі), литовською (Д.Буачидзе); літературами Сходу – сирійською (М.Чігібая), візантійською (А.Квірікашвілі). Сфера контактології поширюється і на студії типологічного плану з акцентом на контактено-типологічній зумовленості літературних сходжень і зв'язків, які поживляли перекладацьку діяльність. До вивчення активно залучаються і європейські літератури» [4, 239-240].

На матеріалі перекладів П.Тичини, М.Бажана, А.Малишка, В.Державина, І.Шанковського, І.Бондаренка, І.Брояка та В.Рибалкіна, теоретичних праць Ю.Кочубея, М.Лановик, М.Кінцурашвілі автор монографії окреслює компаративні аспекти художнього перекладу.

Вона вважає, що теоретичні інтереси сучасних учених пройняли всю товщу компаративістики, позначившись на розвитку метакритичного знання. Діапазон порівняльно-історичних студій охопив різні регіони та культурно-історичні спільноти (літератури Далекого й Близького Сходу, Західної та Східної Європи тощо). Ці студії «зрізають» різні типологічні рівні: тематологічний (теми, мотиви, міфи), морфологічний (складові структури творів, їх функції і трансформації), генологічний (роди, жанри, жанрові різновиди), інтертекстуальний (міфологічні сюжети, «вічні образи», топоси, цитати, алюзії, стилізації, колажі, пастиші), рівень літературних стилів і напрямів (циклічні та лінійні концепції стилів, «кордони» літературних епох, своє і чуже).

Сучасна літературна компаративістика ґрунтується на нових концепціях та методологіях – феноменологічних, герменевтичних, семіотико-структуралістських, постректоралістських тощо. В останній час вона продуктивно апелює до рецеп-

тивної естетики та теорії інтертекстуальності, інтегрує в собі мультикультуралізм, культурні студії, теорію психоаналізу, постколоніальну літературу, відео- та електронні тексти, кінотексти тощо. З'явився термін *постмодерна літературна компаративістика*, яка досліджує, в якому зв'язку перебувають художні моделі і концепти суб'єктивності або ж мови узагалі. У процесі такої діалогічності, зміни семіозису, вважає Л.Грицик, важливо не втратити національного обличчя літератури, тому первень материнський, автохтонний, за термінологією Ю. Лотмана, часто вступає в суперечність із запозиченим, «імпортованим» елементом, породжуючи внутрішню конфліктність тексту [1, 335-336].

Українські студенти мають поки що невеликий вибір: вийшли книги Дмитра Чижевського «Порівняльна історія літератур» (К., 2005), Миколи Ільницького та Василя Будного «Порівняльне літературознавство. Лекційний курс» (Львів, 2007, ч.1-2,перевид. 2008), Дмитра Наливайка «Теорія літератури й компаративістика» (К., 2007), Ігоря Качуровського «Генерика й архітектоніка» (К., 2005), Григорія Вєрвеса «Т.Г.Шевченко і Польща» (К., 1964), «Польська література і Україна» (К., 1985), Ростислава Радишевського «Юліуш Словацький. Життя і творчість» (К., 1985), «Іван Мазепа в сарматсько-роксоланському вимірі високого бароко» (К., 2006, у співав.), «Полоністичні та порівняльні студії» (К., 2009), «Юзеф Ігнацій Крашевський: діалоги з Україною» (К., 2012), Євгена Нахліка «Доля – los – судьба. Шевченко і польські та російські романтики» (Львів, 2003), «Творчість Юліуша Словацького і Україна. Проблеми українсько-польської літературної компаративістики» (Львів, 2009), Анатолія Нямцу «Міф. Легенда. Література» (Чернівці, 2007), антологія «Сучасна літературна компаративістика: стратегії і методи (за ред. Д.Наливайка)» (К., 2009). За редакцією Романа Гром'яка опубліковано навчальні посібники «Літературознавча компаративістика» (Тернопіль, 2002) (одним зі співавторів також є Л.Грицик), «Літературознавча рецепція і компаративний дискурс» (Тернопіль, 2004), у яких висвітлено широкий спектр компаративістичної проблематики, як-от: методологія порівняльного дослідження; українська, французька, польська, словацька, китайська дослідницькі школи; традиційні сюжети й образи в українській і світовій літературі; елементи рецептивної естетики в компаративних студіях; перекладознавчі аспекти.

Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України розпочав видання щорічника «Літературна компаративістика» (відпов. редактор – Дмитро Наливайко; Київ, 2005-2011, вип.1-4), де вперше в українському літературознавстві з'ясовано питання імагології, а також окремі аспекти порівняльної типології, інтертекстуального дослідження тощо.

Для освітніх цілей добре надаються компаративістичні праці чернівецьких авторів Анатолія Волкова, Анатолія Нямцу, Володимира Антофійчука, а також збірники «Україна – Польща. Наукові студії» (упор. М.Зимомря) (Кошалін – Дрогобич, 2000-2006, т. 1-6), періодичні збірники «Питання літературознавства», «Біблія і культура», у яких поглиблено висвітлено окремі теми, особливо проблема традиційних, зокрема біблійних, образів і сюжетів у світовій літературі.

Прислужаться для вивчення окремих тем посібники з різних секторів історії світової літератури. Скажімо, Київський національний університет імені Тараса Шев-

ченка видав збірник «Національні моделі порівняльного літературознавства» (серії «Філологічні семінари», К., 2006), опублікував низку видань зі сходознавчої проблематики, зокрема, 4-томну хрестоматію «Матеріали до вивчення літератур зарубіжного Сходу» Людмили Грицик, ініційовані Ростиславом Радишевським двадцять сім збірників матеріалів «Київські полоністичні студії», антологія «Польські романтики «української школи» (Антоній Мальчевський, Северин Гощинський, Юзеф-Богдан Залеський) (К., 2009), посмертна книга Володимира Гнатюка «Українсько-польська правобережна романтична література» (К., 2008), а ще монографії Володимира Єршова «Польська література Волині доби романтизму: генологія мемуаристичності» (Житомир, 2008), «Польська мемуаристична література Правобережної України доби романтизму» (Житомир, 2010), колективна монографія «Українсько-польські літературні взаємини: історія, типологія, рецепція» (О.Астаф'єв, П.Михед та ін.) (Донецьк, 2010). За редакцією Сергія Пригодія вийшов збірник «Типологія української та американської літератур на порубіжні XIX-XX сторіч» (К., 2004-2005, ч.1-2). Завдяки заходам Інституту сходознавства НАН України появилось видання «Джерело перлин», перша частина якого – це хрестоматія східних літератур (Київ, 1998), а друга – посібник Світлани Русової «Поетика східних літератур» (Київ, 1999), де простежена еволюцію літератур Єгипту, Вавилону, Індії, Ірану, Китаю, Кореї, Японії від первісного міфологічного етапу до класичної літератури Середньовіччя.

Цінними довідковими виданнями є «Літературознавча енциклопедія» (упор. Юрій Ковалів, К., 2007, у 2-х т.), «Літературознавчий словник-довідник» (упор. Роман Гром'як, Юрій Ковалів, Василь Теремко), «Лексикон загального та порівняльного літературознавства» (керівник проекту – доктор філологічних наук, професор Анатолій Волков, Чернівці, 2001) та перекладена з англійської «Енциклопедія постмодернізму» за редакцією Чарлза Е. Вінквіста та Віктора Е. Тейлора (Київ, 2003).

Монографія Людмили Грицик «Українська компаративістика: концептуальні проєкції» належить до тих непроминальних праць, які утверджують і розбудовують порівняльне літературознавство сьогодні, у пору зближення культур, коли воно стає однією з найперспективніших галузей науки про літературу й тісно зв'язане з історією національного письменства та світової літератури і теорією літератури, теорією міжкультурної художньої комунікації. Книга допомагає дослідникам оволодіти зіставними методиками, розрізняти проблеми генеалогії та типології, усвідомлювати структуральні засади типології, осягнути основні етапи розвитку української та інших національних літератур, найважливіші факти літературного процесу; проблеми перекладу як форми міжлітературних взаємин, основи інтертекстуальних студій, зв'язки літератури з іншими видами мистецтва, увесь спектр проблем імагології, питання національного характеру і національного образу світу та їх міжнаціональних проєкцій.

Ми вже наголошували на тому, що рушійною духовною силою ювіляра є любов, синкретичне почуття, в якому спрацьовує ефект синенергії. Гегель писав: «Справжня сутність любові полягає в тому, щоб відмовитися від усвідомлення самого себе, забути себе в іншому «я», однак у цьому ж зникненні і забутті вперше придбати себе самого» [2, 208]. Людмила Грицик виплекала в собі душевний стан готовності любити інші літератури, той стан, де присутня божественність. Підтвердження цього – її

плідна перекладацька діяльність. Людмила Грицик переклала з грузинської романи Г. Панджикідзе «Сьоме небо» (1972), Н. Цулеїскірі «Місячна ніч» (1982), повість Л. Мрелашвілі «Ікалтойські хлопчики» (1975), оповідання Н. Цулеїскірі, Г. Панджикідзе (зб. «Грузинське радянське оповідання», 1986), поезії Н. Шаманадзе, Н. Абесадзе, Д. Чарквіані, Т. Чантурії, Т. Еріставі, М. Ціклаурі, М. Гвелесініані, А. Гургенідзе, Е. Керцвадзе, Дж. Пхovelі, Г. Алхазішвілі, В. Чхікवादзе (в антології «Сонячне гроно», 1970), грузинські народні казки («Дочка сонця», 1977), з білоруської - повісті А. Васілевич, А. Далідовича (зб. «Сучасна білоруська повість», 1980), оповідання В. Хамчук, І. Ласкова, Т. Горелікової, А. Криги («Рідня. Оповідання молодих білоруських письменників», 1980) та інші. Вона живе своїм благовійним ставленням до інших літератур, зокрема Зарубіжного Сходу. Своїми перекладами дарує нам радість і співає гімн життю. Кожен перекладений нею рядок наповнений новим і багатим змістом, лексичні еквіваленти та аналогії, породжені її творчою уявою, викликають співзвучні переживання. Помітно, що думка перекладача невтомно шумує, форма творів удосконалюється, стає гнучкішою і мальовничішою, рухливою й адаптованою до українського ґрунту, набираючи рис музичності й свіжої образності. Перекладацький запас вражень у неї великий, за ним стоять житомирські джерела рідного слова, звідки черпає свої чудові образи, що збагачують рідну мову. Перекладацтво – свята алхімія її покликання. Вона відчуває за всіх письменників, яких перекладає: їхні серця й тексти звертають до неї свої вуха й очі. Перекладацька пристрасть відкриває їй споконвічну таємницю: жити в згоді з собою і людьми. За науково-літературну та перекладацьку діяльність Людмила Грицик удостоєна Почесної грамоти Верховної Ради Грузії (1979), медалей «В пам'ять 1500-ліття Києва» (1983), Іване Джавахішвілі (1993), премії НАН України ім. А.Кримського (1996) Ордена Честі (2006, Грузія). Звання «Заслуженого працівника освіти України» (2004). «Відмінника освіти України» (2006).

Людмила Грицик не нагромаджує собі скарбів на землі, де міль та ржа все нищать або ж злодії можуть зробити людину жебраком. Вона нажила багатство, яке годі вкрасти й знищити, воно й по смерті належатиме їй – це щедра, відкрита до всіх душа. Душа, для якої ювілей – лише монолог, а точніше – задушевна розмова між покликанням, Богом і своїми читачами.

Побажаймо ж нашій ювілярці здоров'я, натхнення, родинного щастя і здійснення всіх творчих планів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Астаф'єв О. Жива й всеосяжна єдність: Рецензія на книгу Л.Грицик «Українська компаративістика: концептуальні проєкції» // Астаф'єв О. Орнаменти слова. Розвідки, статті, рецензії. Упор. М.Зимомрі. – Дрогобич: Посвіт, 2011. – С.332-339.
2. Гегель. Філософія права. – М.: Мысль, 1990. – 525 с.
3. Грицик Людмила Василівна // Професори Київського університету. Біографічний довідник. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2014. – 591 с.
4. Грицик Л. Українська компаративістика: концептуальні проєкції. – Донецьк: Юго-Восток, 2010. – 298 с.
5. Дроздовський Д. Очима багатьох культур: концептуальні проєкції // Всесвіт. – 2011. - № 5/6. – С.253-256.
6. Сенека. Нравственные письма к Луцилию. – М.: Политиздат, 2002. – 120 с.